

Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.195

Демура Марина Ігорівна

кандидат юридичних наук,

асистентка кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Демура Марина Игоревна

кандидат юридических наук,

ассистентка кафедры уголовного процесса

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Demura Marina

Candidate of Juridical Sciences,

Assistant of the Department of Criminal Procedure

Yaroslav Mudryi National Law University

Скрипник Регіна Вікторівна

студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Скрипник Регина Викторовна

студентка Института подготовки кадров для органов юстиции Украины

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Skrypnyk Regina

Student of the Personnel Training Institute for the Bodies of Justice of Ukraine

Yaroslav Mudryi National Law University

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ СУДА
ПРИСЯЖНЫХ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ УКРАИНЫ
CURRENT ISSUES OF JURY TRIAL REFORM IN CRIMINAL
PROCEEDINGS IN UKRAINE**

Анотація. Автор досліджує у статті аспект функціонування суду присяжних та актуальні питання реформування даного інституту в кримінальному судочинстві України. Враховуючи існування невеликої кількості наукових досліджень щодо перспектив реформування інституту суду присяжних та їх прогностичного характеру, існує необхідність проаналізувати актуальні законопроекти щодо реформування інституту суду присяжних, що визначає мету авторського дослідження. На основі праць вітчизняних науковців та чинної законодавчої бази, а також вивчення статистики розгляду справ судом присяжних, автор дійшов висновку, що реальний вплив присяжних на здійснення кримінального провадження є незначним. Однак, цей факт дає змогу визначити необхідність внесення змін до низки нормативно-правових актів України з метою розширення компетенції присяжних та реалізації властивого їм потенціалу. Автор, проаналізувавши актуальні законопроекти щодо вдосконалення регулювання діяльності інституту суду присяжних у кримінальному судочинстві, дослідив запропоновані зміни, та виявив, що вони спрямовані на запровадження в Україні класичної моделі інституту суду присяжних. Серед запропонованих нововведень автор звертає увагу на основні з них, а саме: відповідальність Державної судової адміністрації за формування присяжних покладається замість місцевих рад; надання права Державній судовій адміністрації користуватися інформацією Державного реєстру виборців; збільшення кількості присяжних; встановлення посади голови присяжних та наділення його відповідною компетенцією; надання повноважень

присяжним вирішувати питання про вину або невинуватість обвинуваченого; можливість оскарження вироків, винесених на підставі вердикту присяжних. Зміни, запроновані у проєктах законів по вдосконаленню інституту суду присяжних в кримінальному процесі, у разі їх включення до законодавчої бази України, сприятимуть перетворенню суду присяжних на дієвий механізм реалізації права народу на безпосередню участь в здійсненні правосуддя. Крім того, для кращого розуміння запронованих змін автор розглянув та проаналізував досвід країн, де застосовується англо-американська модель судового розгляду присяжних на прикладі США, Канади та Англії. Наприкінці, автор зазначає власну думку з приводу доцільності впровадження англо-американської моделі суду присяжних в Україні.

Ключові слова: суд присяжних, відбір присяжних, кримінальне провадження, реформування, правосуддя.

Аннотація. Автор исследует в статье аспект функционирования суда присяжных и актуальные вопросы реформирования данного института в уголовном судопроизводстве Украины. Учитывая существование небольшого количества научных исследований о перспективах реформирования института суда присяжных и их прогностического характера, существует необходимость проанализировать актуальные законопроекты по реформированию института суда присяжных, что определяет цель авторского исследования. На основе трудов отечественных ученых и действующей законодательной базы, а также изучения статистики рассмотрения дел судом присяжных, автор пришел к выводу, что реальное влияние присяжных на осуществление уголовного производства является незначительным. Однако, этот факт позволяет определить необходимость внесения изменений в ряд нормативно-правовых актов

Украины с целью расширения компетенции присяжных и реализации присяжного им потенциала. Автор, проанализировав актуальные законопроекты по совершенствованию регулирования деятельности института суда присяжных в уголовном судопроизводстве, исследовал предложенные изменения, и обнаружил, что они направлены на внедрение в Украине классической модели института суда присяжных. Среди предлагаемых нововведений автор обращает внимание на основные из них, а именно: ответственность Государственной судебной администрации за формирование присяжных возлагается вместо местных советов; предоставление права Государственной судебной администрации пользоваться информацией Государственного реестра избирателей; увеличение количества присяжных; установление должности председателя присяжных и наделение его соответствующей компетенцией; предоставление полномочий присяжным решать вопрос о виновности или невиновности обвиняемого; возможность обжалования приговоров, вынесенных на основании вердикта присяжных. Изменения, предложенные в проектах законов по совершенствованию института суда присяжных в уголовном процессе, в случае их включения в законодательную базу Украины, будут способствовать превращению суда присяжных в действенный механизм реализации права народа на непосредственное участие в осуществлении правосудия. Кроме того, для лучшего понимания предлагаемых изменений автор рассмотрел и проанализировал опыт стран, где применяется англо-американская модель судебного разбирательства присяжных на примере США, Канады и Англии. В конце, автор отмечает собственное мнение по поводу целесообразности внедрения англо-американской модели суда присяжных в Украине.

Ключевые слова: суд присяжных, отбор присяжных, рассмотрение уголовного дела, реформирование, правосудие.

Summary. *The author examines in the article the aspect of the functioning of the jury trial and topical issues of reforming this institution in the criminal proceedings of Ukraine. Given the existence of a small amount of research on the prospects of reforming the jury and their prognostic nature, there is a need to analyze current bills to reform the jury, which determines the purpose of the author's study. Based on the works of domestic scientists and the current legal framework, as well as the study of statistics of jury trials, the author concluded that the real impact of jurors on the implementation of criminal proceedings is negligible. However, this fact allows us to determine the need to amend a number of regulations of Ukraine in order to expand the competence of juries and realize their inherent potential. The author, having analyzed the current bills to improve the regulation of the jury institute in criminal proceedings, examined the proposed changes and found that they are aimed at introducing in Ukraine the classical model of the jury trial. Among the proposed innovations, the author draws attention to the main ones, namely: the responsibility of the State Judicial Administration for the formation of juries is assigned instead of local councils; granting the right to the State Judicial Administration to use the information of the State Register of Voters; increase in the number of jurors; establishing the position of the chairman of the jury and giving him the appropriate competence; empowering jurors to decide the guilt or innocence of the accused; the possibility of appealing the verdicts handed down on the basis of a jury verdict. The changes proposed in the draft laws to improve the institution of a jury trial in criminal proceedings, if included in the legislative framework of Ukraine, will help turn the jury trial into an effective mechanism for exercising the right of the people to participate directly in the administration of justice. In addition, to better understand the proposed changes, the author reviewed and analyzed the experience of countries where the Anglo-American model of jury trial is applied on the example of the United States, Canada and*

England. Finally, the author notes his own opinion on the feasibility of introducing the Anglo-American model of jury trial in Ukraine.

***Key words:** jury trial, jury selection, criminal proceedings, reform, justice.*

Постановка проблеми. У ст. 124 Конституції України зазначено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних [6]. Інститут суду присяжних був запроваджений у 2012 році, з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), і мав на меті збільшення впливу народу на здійснення правосуддя, зокрема у межах кримінального судочинства, що відображає потреби демократичного суспільства. Проте, з огляду на сучасні реалії, суд присяжних має певні проблеми у здійсненні його практичної діяльності через обмеження встановлені чинним законодавством, що не дають достатньою мірою реалізувати закладений потенціал. Саме тому дане питання потребує нових наукових розробок для формування науково обґрунтованих пропозицій по внесенню змін до законодавчої бази для перетворення інституту суду присяжних на реальний та дієвий інструмент здійснення правосуддя в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню правової природи інституту суду присяжних в кримінальному процесі України присвятили свої дослідження В.М. Щерба та О.О. Юхно, які у монографії «Кримінальне провадження у суді присяжних» комплексно розглядають історичне становлення інституту присяжних, процесуальний статус і порядок відбору присяжних, порядок розгляду та вирішення справ в суді присяжних, зарубіжний досвід та пропозиції щодо вдосконалення інституту присяжних [1]; М.В. Гузела, який розглянув теоретичні та практичні проблеми участі народу у здійсненні правосуддя в Україні [2]; О.В. Новиков і Т.В. Коротун дослідили засади функціонування суду

присяжних в Україні та англо-американську модель суду присяжних [3]; А.А. Солодков присвятив дисертаційну роботу комплексному розгляду проблем здійснення провадження у суді присяжних та висловив пропозиції, що спрямовані на пошук оптимальної нормативної моделі провадження в суді присяжних [4]; С.В. Оверчук провів науково-теоретичне дослідження інституту присяжних з позиції соціального натуралізму, а також проаналізував статус присяжних [5].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У зв'язку з появою нових викликів реформування системи суду присяжних, і з огляду на незначну кількість наукових праць щодо цього питання, та їх прогностичний характер, актуальним видається проведення аналізу проектів законів, які стосуються вдосконалення існуючої моделі інституту суду присяжних в кримінальному судочинстві України. Поставлена мета також зумовлює необхідність комплексного дослідження сучасного стану функціонування суду присяжних у відповідності до національного законодавства, та вивчення зарубіжного досвіду з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Право на здійснення правосуддя судом присяжних у кримінальному провадженні впливає з положення ч. 3 ст. 31 КПК України, де зазначено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд [7]. Дане право відповідно до ст. 384 КПК України має бути роз'яснено обвинуваченому прокурором та судом стосовно можливостей та особливостей такого порядку розгляду справи.

Обов'язок роз'яснити обвинуваченому право на розгляд справи судом присяжних є важливим елементом дотримання засад кримінального провадження, що підтверджується у постанові Верховного Суду від 30 травня 2019 р., у справі №181/74/16-к, де зазначено: «Інформування обвинуваченого про можливість розгляду кримінального провадження щодо нього судом присяжних ще до початку судового розгляду надасть йому можливість підготуватися до реалізації такого права, і його рішення з цього питання буде виваженим та обґрунтованим. Тільки у такому випадку буде дотримано засади кримінального провадження, в тому числі забезпечення права на захист, а судовий розгляд буде справедливим. Невиконання судом першої інстанції вимог кримінального процесуального закону є його істотним порушенням та безумовною підставою для скасування судових рішень згідно з п. 2 ч. 2 ст.412 КПК України, адже, крім іншого, ставить під сумнів ухвалення судового рішення законним складом суду» [8].

Так, доцільним є визначення правового статусу присяжних у кримінальному процесі України на підставі аналізу чинного законодавства. Суд присяжних – це правовий інститут у кримінальному судочинстві України, що спрямований на реалізацію права народу на безпосередню участь у здійсненні правосуддя. На думку В.М. Щерби та О.О. Юхно «суд присяжних - незалежна від суддів колегія обраних громадян, які внаслідок своєї обізнаності з умовами місцевого побуту, специфіки життя всіх тих суспільних прошарків, які вони представляють, покликані вирішувати в суді питання наявності вини по факту вчиненого злочину чи її відсутності та виносити справедливий вирок» [1, с.17].

Відповідно до ст.63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. У ст.65 зазначеного вище Закону,

встановлюються основні вимоги до присяжного: громадянство України, тридцятирічний вік і постійне проживання на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду [9]. Права та обов'язки, а також порядок розгляду справ судом присяжних визначено у параграфі 2 глави 30 КПК України. Суд присяжних утворюється при місцевому загальному суді першої інстанції. Після виклику присяжних та їх подальшого відбору, вони складають присягу. Також незаконний вплив на присяжних - забороняється, проте, вони можуть бути усунуті на підставах, визначених у ст.390 КПК України.

Наприкінці судового процесу відбувається нарада і голосування в суді присяжних. Троє присяжних і двоє професійних суддів разом обговорюють питання, передбачені у ст.368 КПК України. Після наради за ці питання голосують, а рішення ухвалюється простою більшістю голосів. Утримуватися від голосування ніхто з присяжних не має права, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. Проте, як зазначає С.В. Оверчук, «незалежність присяжних нівельована статтею 391 нового КПК, яка визначила порядок наради і голосування в суді присяжних, встановивши, фактично, підконтрольність присяжних головуючому судді» [5, с. 5].

Наведений порядок здійснення правосуддя судом присяжних дає підстави стверджувати, що автономність присяжних є обмеженою, адже вони позбавлені можливості обговорювати визначені питання самостійно та перебувають під впливом двох професійних суддів.

Згідно з дослідженням, проведеним за ініціативи USAID, Центру демократії та верховенства права, а також Українського центру суспільних даних, за 2017-2018 роки було виділено 482 кінцевих рішення у першій інстанції, що стосувалися 598 осіб. Із цих 598 осіб, 560 отримали

обвинувальні вироки (із них 95 за участі присяжних), 38 - виправдувальні (із них - 5 за участі присяжних)» [10, с. 10].

Таким чином, зазначені дані статистичного аналізу свідчать про те, що реалізація обвинуваченим свого права на суд присяжних є скоріше виключенням із загального порядку, оскільки за 2017-2018 роки досить мало справ було розглянуто за участю присяжних, що дає підстави вважати вплив суду присяжних на здійснення кримінального провадження незначним.

Актуальним питанням сьогодення є внесення змін до положень законодавства, що регламентують правовий статус присяжних та порядок їх участі у здійсненні правосуддя, оскільки як зазначає М. Гузела: «вважаємо, що інститут присяжних в Україні як самостійний, відокремлений процесуальний інститут, що потребує подальшого законодавчого удосконалення. Адже, враховуючи чинну законодавчу регламентацію діяльності суду присяжних, можна дійти висновку, що суд присяжних в Україні мало чим (хіба що, крім назви) відрізняється від другого історичного типу суду з участю народу – суду шеффенів (народних засідателів)» [2, с. 428-429].

Ці зміни мають бути спрямовані на забезпечення демократичності та прозорості судового розгляду справ за допомогою розширення компетенції присяжних та впровадження інструментів реалізації наданих повноважень. Так, за ініціативою Кабінету Міністрів України подано до Верховної Ради України законопроект №2710 від 02.01.2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення участі присяжних у здійсненні правосуддя» [11], яким пропонується змінити наступне.

По-перше, викласти у новій редакції ст. 31 КПК України з метою розширення компетенції суду присяжних шляхом надання їм повноважень розглядати справи в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких

передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад десять років.

По-друге, пропонується зміни кількісний склад присяжних - один суддя та сім присяжних, а за клопотанням обвинуваченого – розглядати справу колегіально судом у складі трьох суддів, крім випадків, передбачених ч. 12 ст.31 КПК України.

По-третє, надати право кожній зі сторін кримінального провадження заявляти відвід двом присяжним без зазначення мотивів, тобто одному присяжному може оголосити відвід прокурор, а іншому - потерпілий. Дані питання мають вирішуватися ухвалою суду, що постановляється у залі судового засідання без виходу до нарадчої кімнати, крім випадків, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним.

По-четверте, пропонується доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України статтею, згідно з якою суд присяжних більшістю голосів має обирати зі свого складу голову, який буде вести наради присяжних, ініціюватиме запитання до головуючого судді, оголошуватиме вердикт присяжних та здійснюватиме інші повноваження. До того ж, висунуто пропозиції додати до Кодексу положення, які розкривають роль суду присяжних у здійсненні правосуддя, що зокрема виявляється у тому, що присяжні будуть приймати рішення про винуватість чи невинуватість особи – вердикт, який проголошуватиметься головою присяжних на підставі опитувального листа. Крім того, вердикт присяжних обов'язковий для головуючого судді і має наслідком ухвалення ним відповідного вироку, проте вирок суду, ухвалені на підставі вердикту присяжних можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у визначені Законом строки.

Також пропозицією даного законопроекту виступає внесення змін до ст.26 Закону України «Про Державний реєстр виборців», щоб надати Державній судовій адміністрації та її територіальним управлінням право

на використання інформації Реєстру виборців, зокрема такої, що містить персональні дані, які необхідні для визначення того, чи може конкретна особа бути присяжним при формуванні та затвердженні списку присяжних.

Щодо того, які зміни пропонується внести до процедури відбору присяжних, слід зазначити законопроект № 2709 від 02.01.2020 р. «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення порядку формування списку присяжних» [12], основною тезою якого є внесення змін до ст.64 вказаного Закону, а саме щодо перекладення обов'язку формування списку присяжних з місцевих рад на Державну судову адміністрацію та її територіальні управління, у визначеному порядку та на підставі інформації, що міститься в Державному реєстрі виборців. До того ж, у даному законопроекті міститься пропозиція виключення зі списку присяжних членів органу, який притягує до дисциплінарної відповідальності прокурорів згідно з Законом України «Про прокуратуру».

Слід відзначити, що зазначені вище законопроекти був відкликані, але всі положення, які вони містили згодом втілені у проекті закону № 3843 від 14.07.2020 року, «Про суд присяжних», яким передбачається створення окремого закону, що регулює діяльність суду присяжних [13], і який поєднуючи попереднього описані зміни, має свої особливості, наприклад, щодо зменшення віку присяжного з 30 років до 21. Головною його ідеєю є запровадження саме класичної моделі – Лави присяжних, що відповідає суду присяжних в англо-американській системі права, відповідно до якої «колегія присяжних самостійно, при відсутності судді, виносить вердикт про винуватість чи невинуватість підсудного і є обов'язковим для судді» [1, с. 164-165].

Також, як зазначає А.А. Солодков, англо-американська модель характеризується тим, що «присяжні дають відповідь на питання щодо того, чи було вчинено злочин; чи винуватий у його вчиненні підсудний

(обвинувачений); чи заслуговує він на поблажливість. Якщо на ці питання присяжні дадуть позитивну відповідь, то, ґрунтуючись на цій підставі, професійний суддя визначає обвинуваченому конкретний вид покарання та вирішує інші питання, що потребують спеціальних знань у галузі права. Саме така функціональна наповненість компетенції присяжних створює передумови для віднесення їх до «суддів факту», тоді як професійний суддя є суддею права» [4, с.18].

Доречним вбачається розгляд досвіду зарубіжних країн, де використовується англо-американська модель суду присяжних. Так, у поправці VI до Конституції США визначено: «при будь-якому кримінальному переслідуванні обвинувачений має право на негайний і публічний суд неупереджених присяжних того штату та округу, раніше встановленого законом, де було скоєно злочин» [14]. Крім того, має місце спеціальний нормативно-правовий акт - The Jury Selection and Service Act (Акт про відбір присяжних), за яким громадяни США можуть стати присяжними вже у 18 років, та за відповідності іншим вимогам [15].

Також, у ст. 11 Конституції Канади визначено право особи на розгляд кримінального провадження щодо неї судом присяжних, у разі вчинення злочину, покарання за яке становить 5 або більше років позбавлення волі [16]. Як і в США, має місце спеціальний акт - Jury Act (Закон про журі), яким встановлено право бути присяжним з 18 років [17].

Діяльність суду присяжних в Англії регулюється Juries Act 1974 (Законом про журі), до якого внесено певні поправки у 2017 році. Відповідно до даного Закону, вік присяжних становить від 18 до 70 років, особливостями функціонування суду присяжних є відсутність оплати за виконання функцій присяжного, проте за п. 19 Закону присяжний може вимагати повернення витрат за проїзд, харчування і проживання. Крім того, у п. 20 Закону про журі визначено випадки притягнення осіб до відповідальності за неналежне виконання обов'язків присяжного [18].

Варто додати, що аналізуючи впровадження досвіду англо-американської моделі суду присяжних в Україні, своє ставлення щодо цього виразили О.В. Новиков та Т.В. Коротун. Так, науковці ставлячи в приклад США, у своїй статті зазначають: «не зважаючи на деякі недоліки інституту присяжних в США він є ефективним саме для цієї держави, але в Україні на даному етапі її розвитку стрімке запровадження англо-американської моделі на прикладі США може призвести до розладу судової системи. Зміни потрібно запроваджувати реформуючи й інші сфери суспільного життя, зокрема, роботу правоохоронних органів, щоб забезпечувати захист присяжних, удосконалювати судові приміщення, забезпечувати неупередженість та незалежність присяжних» [3, с. 728].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проведеним дослідженням, на підставі аналізу національного законодавства та статистичних даних, охарактеризовано сучасний стан функціонування інституту суду присяжних в кримінальному судочинстві України, з чого вбачається, що наразі постала потреба у розгляді актуальних питань реформування діяльності суду присяжних в кримінальному судочинстві України.

Аналізуючи проєкти законів, якими запропоновано внесення зміни в чинне законодавство щодо вдосконалення діяльності інституту суду присяжних, можна зробити висновок про те, що ці зміни спрямовані на впровадження англо-американської моделі суду присяжних. Проте, незважаючи на реальну потребу реформування даного інституту, з огляду на зарубіжний досвід та його аналіз вітчизняними вченими, слід погодитись з тим, що такі зміни мають бути послідовні й проводитися в комплексі з реформуванням інших сфер життя.

Література

1. Щерба В.М., Юхно О.О. Кримінальне провадження в суді присяжних: монографія / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків: Панов, 2018. 274 с. (Серія «Бібліотечка слідчого та детектива: учасники кримінального провадження»).
2. Гузела М.В. До питання про суд присяжних за кримінальним процесуальним законодавством України / М. Гузела // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2017. № 861. С. 427-431.
3. Новиков О.В., Коротун Т.В. Англо-американська модель суду присяжних для України. Досвід США для України / О.В. Новиков, Т.В. Коротун // Молодий вчений. 2018. № 4(2). С. 726-729.
4. Солодков А.А. Теоретичні основи та практика здійснення провадження в суді присяжних в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. А. Солодков ; кер. роботи О. Г. Шило ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 219 с.
5. Оверчук С.В. Становлення інституту присяжних в умовах набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2012. № 2(6). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12osvpku.pdf>
6. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
8. Постанова Верховного Суду від 30.05.2019 р. у справі №181/74/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82247456>
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. №1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

10. Статистичний аналіз щодо розгляду кримінальних та цивільних справ за участі присяжних, 2017-2018 рр. // Український центр суспільних даних, 2019 р. URL: <https://socialdata.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/jurors-20-05-2019.pdf>
11. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення участі присяжних у здійсненні правосуддя від 02.01.2020 р. №2710 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67835
12. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо удосконалення порядку формування списку присяжних від 02.01.2020 р. №2709 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67834
13. Проект Закону про суд присяжних від 14.07.2020 р. №3848 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69465
14. The Constitution of the United States. URL: <https://constitutionus.com/>
15. The Jury Selection and Service Act. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/part-V/chapter-121>.
16. Constitution Acts 1867 to 1982. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/>
17. Jury Act 1996. Chapter 242. URL: https://www.bclaws.ca/civix/document/id/complete/statreg/96242_01
18. Juries Act 1974. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/23/contents>

References

1. Shherba V.M., Jukhno O.O. Kryminaljne provadzhennja v sudi prysjazhnykh: monohrafija / Za zaghaljnoju redakcijeju doktora jurydychnykh nauk, profesora O.O. Jukhna. Kharkiv: Panov, 2018. 274 s. (Serija «Bibliotechka slidchogho ta detektyva: uchasnyky kryminaljnogho provadzhennja»).
2. Ghuzela M.V. Do pytannja pro sud prysjazhnykh za kryminalnym procesualnym zakonodavstvom Ukrainy / M. Ghuzela // Visnyk Nacionaljnogho universytetu "Ljvivsjska politehnika". Jurydychni nauky. 2017. # 861. S. 427-431.
3. Novykov O.V., Korotun T.V. Anghlo-amerykansjska modelj sudu prysjazhnykh dlja Ukrainy. Dosvid SShA dlja Ukrainy / O.V. Novykov, T.V. Korotun // Molodyj vchenyj. 2018. # 4(2). S. 726-729.
4. Solodkov A.A. Teoretychni osnovy ta praktyka zdijsnennja provadzhennja v sudi prysjazhnykh v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.09 / A. A. Solodkov; ker. roboty O. Gh. Shylo ; Nac. juryd. un-t im. Jaroslava Mudrogho. Kharkiv, 2015. 219 s.
5. Overchuk S.V. Stanovlennja instytutu prysjazhnykh v umovakh nabrannja chynnosti Kryminalnym procesualnym kodeksom Ukrainy // Chasopys Nacionaljnogho universytetu «Ostrozska akademija». Serija «Pravo». 2012. – # 2(6). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12osvpku.pdf>
6. Konstytucija Ukrainy: Zakon vid 28 chervnja 1996 r. #254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
7. Kryminaljnyj procesualjnyj kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. #4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
8. Postanova Verkhovnogho Sudu vid 30.05.2019 r. u spravi #181/74/16-k. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82247456>
9. Pro sudoustrij i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. #1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

10. Statystychnyj analiz shhodo rozghljadu kryminaljnykh ta cyviljnykh sprav za uchasti prysjazhnykh, 2017-2018 rr. // Ukrajsjkyj centr suspiljnykh danykh, 2019r. URL: <https://socialdata.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/jurors-20-05-2019.pdf>
11. Proekt Zakonu pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajsjny shhodo zabezpechennja uchasti prysjazhnykh u zdijsnenni pravosuddja vid 02.01.2020 r. #2710 // Oficijnyj veb-portal Verkhovnoji Rady Ukrajsjny. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67835
12. Proekt Zakonu pro vnesennja zmin do Zakonu Ukrajsjny «Pro sudoustrij i status suddiv» shhodo udoskonalennja porjadku formuvannja spysku prysjazhnykh vid 02.01.2020 r. #2709 // Oficijnyj veb-portal Verkhovnoji Rady Ukrajsjny. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67834
13. Proekt Zakonu pro sud prysjazhnykh vid 14.07.2020 r. #3848 // Oficijnyj veb-portal Verkhovnoji Rady Ukrajsjny. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69465
14. The Constitution of the United States. URL: <https://constitutionus.com/>.
15. The Jury Selection and Service Act. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/part-V/chapter-121>
16. Constitution Acts 1867 to 1982. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/>.
17. Jury Act 1996. Chapter 242. URL: https://www.bclaws.ca/civix/document/id/complete/statreg/96242_01
18. Juries Act 1974. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/23/contents>